

CSERMÁK ZOLTÁN

NOBLESSE OBLIGE

PATRIÓTA NEMESÉK, BOLOND GRÓFOK, SZERENCSELOVAGOK
CSINTA SAMU TOLLÁN

**Csinta Samu: *Erdély újranemesítői – arisztokraták honfoglalása, Heti Válasz*
Kiadó, Budapest, 2015, 180 oldal**

„Csak hordták a magyar nemesek Párizsba és Londonba a pénzt, s Trianonban még a kamatát sem kaptuk vissza” – emlékezem a Párizsba disszidált édesapám szavaira, aki a fény városában – grófi felesége mellett – az emigrációban élő magyar kékvérűek társaságát is gyakran élvezte. Egyetemi éveim alatt egy történésznek idéztem a kijelentést, aki elgondolkozott, s megjegyezte: „A valóság kissé árnyaltabb.” A családi mondás ismét eszembe jutott, amikor kézbe vettem Csinta Samu *Erdély újranemesítői* című kötetét. A könyvben ráadásul – stílusosan – a magyar arisztokrácia '50-es évekbeli egyik bűvőhelyén, Balatonszemesen mélyedtem el. Az írásra rímelt: ha kinéztem az ablakon, kedves szomszédomat, a Széchenyi család leszármazottját, Sziszit láttam palántákat ültetni.

A valóság – a krónikás szerint is – árnyaltabb. A lapokon felbukkanó hat család sorsában vannak ugyan azonosságok, de Csinta inkább a sajátosságokat vetette papírra. Persze a vészkorszak hasonló sorsokat is szült, a háború utáni fél évszázad mindegyikük életében mély nyomot hagyott. A rendszerváltás eufóriájában örültek ugyan a visszaszolgáltatók javaiknak, de a Hofi-kabaré szocialista nábob édesanyjának bonmot-ja is a fejükben foroghatott: „Mi lesz, ha visszajönnek a kommunisták?”

Az olvasó mindenesetre egy *virtuális* panoptikumban sétálhat; történelmi alakok, viaszfigurák mellett hús-vér emberek köszönnek vissza az oldalakról. Nagy lehetett az írástudó kísértése: a beszélgetésekben felvett közel száz óra anyagból a megjelent mű triplája, avagy csak kevesek érdeklődését felkeltő *monográfia* is fakadhatott volna. Ő mégis az igényes népszerűsítő *lektúr* formát választotta, így a leírtak többekhez juthatnak el. A szerző hosszú újságírópályáján tökéletesen megtanulta, hogyan kösse le az olvasó figyelmét. Gondosan, patikamérlegesen adagolja a múltat, a jelent, és vetíti előre a jövőt. A sorstörténeteket balladisztikus leírások szakítják meg; talán a legszebb Mikes Borbála életének a zsidó családban eltöltött szakasza, a szeretet és a megalázottság plasztikus ábrázolása. Csinta szarkasztikus humora is felszínre tör néha. A marosújvári sóbánya újkori történetének bemutatása a letűnt rendszer *egyperces novellája*.

Csak egy történetet emelek ki: a nagyágyút, gróf Kálnoky Tibor sztoriját a szerző már az elején elsüti. Teheti, hiszen hőse médiasztár, az angol trónörökös *erdélyi helytartója*, itthon és külföldön sokan keresik a barátságát. Csinta már korábban, szűkebb hazájában Háromszéken ismerte meg a hazatért *új földesurat*, így talán hozzá is áll a legközelebb. Kálnoky alakjában a 21. századba repíti a *Szabó Dezső-i* hőst, Bőjthe Jánost. Az *Elsodort falu* egyetlen pozitív figurájának pandant-ja tele van tervekkel, újratanulja anyanyelvét, a jövőbe tekintve egészséges életerejével tér vissza a földhöz, és választ magának – a régi felfogásban: *mésalliance* – hitvest.

A szerző képválasztása is ízléses, jól illusztrálja a tartalmat. A kastélyok archív felvételei és a most készült fotók egymás mellett a két világot idézik elénk. A sztárfelvételen a magyarcsesztvei Mikes-kastély mai állapotát örökítette meg a fotográfus, a romhalmaz előtt kecske néz büszkén a kamerába. Nekem mégis a gróf Bethlen Anikót ábrázoló kép tetszik. Talán azért, mert az ágyhoz kötött nemes asszonnyal már találkozhattunk egykor B. Nagy Veronika és Vetési László filmsorozatában. A szelíden mosolygó hölgy kalotaszegi és szász párnán pihen, a falon erdélyi művészek képei sorakoznak, a történelmi térképet régi korondi cserepek övezik. És mindenütt könyv, újság, olvasnivaló, ezt nem tudták tőle elvenni.

Ami különösen megfogott, az a könyv nyelvezete. Magam is gyakran idézek külhoni újságíróknak stílárís megoldásokat, úgy érzem, Csinta Samu írásából én is sokat gyarapodtam; szellemes címek, arányos idézetek, plasztikus képformálás jellemzi a kötetet. Talán a nevek erdejében való eligazítás maradt el: már előre félttem a dőlt betűkkel szedett bevezetőktől. Több múzeumban grafikai remek, olajfestmények, metszetek igazítják el a halandót a családok ágas-bogas viszonyaiban, itt is helye lett volna a mellékletben hasonlóknak.

„Ezek az emberek eddig közöttünk éltek, de nem velünk – fogalmazta meg a szerző a budapesti bemutató előtt, a közmédia Ma Reggel adásában. – A *velünk*-érzést próbálom megerősíteni, és tudatosítani bennük is, hogy akkor lesznek velünk, ha engedik magukat közel jönni.”

A szándék sikerült, reméljük a szerző magasztos terve a szereplőket is motiválja. Csintán nem múlik, az oldalakat lapozgatva magunk is családtaggá válunk, izgulunk, megnyugszunk. Átéljük a félelem pokoli bugyrait, drukkolunk az újrakezdőknek. Felháborodunk a széthordott kastély látványán, pedig a senki földjén – ha a szükség rávisz – mi is talán talicskát fogtunk volna.

Csinta maga is empátiával, de kritikusan szemléli *hőseit*. Az epilógusban felbukkanó mondata: „a hazatérés a közösség tudati és tényleges tereinek belakását is jelenti”, felszólítás is egyben.

Egy enciklopédikus igényű könyvet könnyebb elkezdeni, mint a végére pontot tenni. Egyrészt a tengernyi témának csak töredéke kaphatott helyet

a könyvben, így annak írója már a folytatását mérlegeli. Másrészt – a kötet erdélyi sikerét követően – gyengéd jelzések is érkeztek már a kimaradtaktól, hogy mindenképpen helyet kérnek a következő kiadványban.

Ne feledd, Samu, ők hadban edződött emberek, engedj inkább az erőszaknak, és folytasd!